2-6-21

ལེའུ་ཉེར་གཅིག་པ། སྨན་གྱི་སྡེ་ཚན་དང་སྦྱོར་ཐབས་བསྟན་པ།

ГЛАВА 21. ГРУППЫ И ПРИНЦИПЫ СОЧЕТАНИЯ ЛЕКАРСТВ

དེ་ནས་ཡང་དྲང་སྲོང་རིག་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་འདི་སྐད་ཅེས་གསུངས་སོ། །ཀྱེ་དྲང་སྲོང་ཆེན་པོ་ཉོན་ཅིག །

Then again Sage Rigpai Yeshi (*rig pa'i ye shes*) spoke, saying, "O great Sage,listen.

Затем мудрец-риши (*drang srong*) Ригпей Еше (*rig pa'i ye shes*) снова изрёк: «О великий мудрец, слушай!

སྦྱོར་ཐབས་སྡེ་ཚན་རོ་སྦྱོར་ནུས་པར་སྦྱར། །

The methods of compounding medicines are revealed through collective grouping of medicines having similar actions, compounding of medicines on the basis of similar taste and compounding of medicine on the basis of similar potency.

Принципы сочетания: 1. по разделам, 2. по вкусу и по действию.

ནད་གང་སེལ་བ་སྨན་གྱི་སྡེ་བསྟན་པ། །ག་བུར་ཙན་དན་དཀར་པོ་གི་ཝཾ་དང་། །ཅུ་གང་གུར་གུམ་ཨུཏྤལ་སྔོན་པོ་རྣམས། །ཚ་བ་ཐུན་མོང་སྤྱིར་འཇོམས་སྨན་སྡེ་ཡིན། །

The groups of medicines that cure specific disorders are revealed herewith; *ga bur*, *tsan dan dkar po*, *gi waM*, *cu gang*, *gur kum* and *utpal sngon po* are the group of medicines that in general cure general hot disorder.

Объяснение разделов лекарств, устраняющих те или иные болезни. 1.1.1 *ga bur*, *tsan dan dkar po*, *gi waM*, *cu gang*, *gur kum* и *utpal sngon po* – группа лекарств подавляющих общий жар в целом.

ཏིག་ཏ་གསེར་གྱི་མེ་ཏོག་དུག་མོ་ཉུང་། །བོང་ང་དཀར་པོ་རྩ་མཁྲིས་གཡའ་ཀྱི་མ། །ཀྱི་ལྕེ་སྐྱེར་པ་མཁྲིས་པ་སེལ་བའི་སྡེ། །

Tig ta, *gser gyi me tog*, *dug mo nyung*, *bong nga dkar po*, *rtsa mkhris*, *g.ya' kyis ma*, *kyi lche* and *skyer pa* are the group of medicines that cure *mkhris pa* disorders.

1.1.2 *tig ta*, *gser gyi me tog*, *dug mo nyung*, *bong nga dkar po*, *rtsa mkhris*, *g.ya' kyis ma*, *kyi lche* и *skyer pa* – группа лекарств, устраняющих трипа (*mkhris pa*).

ཙན་དན་དམར་པོ་མཛོ་མོ་སེང་ལྡེང་དང་། །ཧོང་ལེན་བ་ཤ་ཀ་དང་སྐྱུ་རུ་ར། །རེ་སྐོན་སྤང་རྩི་དོ་བོ་བཙོད་དང་ཚོས། །ཁྲག་ནད་སེལ་བར་བྱེད་པའི་སྨན་སྡེ་ཡིན། །

Tsan dan dmar po, *mdzo mo*, *seng ldeng*, *hong len*, *ba sha ka*, *skyu ru ra*, *re skon*, *spang rtsi do po*, *btsod* and *tshos* are the group of medicines that cure blood disorders.

1.1.3 *tsan dan dmar po*, *mdzo mo*, *seng ldeng*, *hong len*, *ba sha ka*, *skyu ru ra*, *re skon*, *spang rtsi do po*, *btsod* и *tshos* – группа лекарств, устраняющих болезни крови.

གི་ཝཾ་གསེར་གྱི་མེ་ཏོག་བོང་ང་དཀར། །ག་དུར་བྱི་ཚེར་དེ་བ་པར་པ་ཏ། །ཁྲག་རྐང་རིམས་ནད་སེལ་བའི་སྨན་སྡེ་ཡིན། །

Gi waM, *gser gyi me tog*, *bong nga dkar po*, *ga dur*, *byi tsher*, *de ba*, *par pa ta*, *khrag rkang* are the group of medicines that cure *rims*.

1.1.4 *gi waM*, *gser gyi me tog*, *bong nga dkar po*, *ga dur*, *byi tsher*, *de ba*, *par pa ta*, *khrag rkang* - группа лекарств, устраняющих болезни рим (*rims*).

གླ་རྩི་བོང་ང་དཀར་སེར་དམར་པོ་གསུམ། །ཁྱུང་སྡེར་དཀར་སྨུག་དཔའ་བོ་དཀར་སེར་རྩད། །རྣམ་པར་རྒྱུ་ཐབ་སྟག་ཤ་ཧ་བོ་དང་། །ཡུང་བ་གང་ག་ཆུང་དང་རེ་རལ་དང་། །འོམ་བུ་སྤང་རྒྱན་སྤང་རྩི་དོ་བོ་དང་། །སེ་རྒོད་སྐྱེར་པའི་བར་ཤུན་དུག་སྨན་སྡེ། །

Gla rtsi, *bong nga dkar po*, *bong nga ser po*, *bong nga dmar po*, *khyung lder dkar po* and *smug po*, *dpa'bo dkar po*, and *ser po*, *rtsad*, *rnam par rgyu thab*, *stag sha*, *ha bo*, *yung ba*, *gang ga chung*, *re ral*, *'om bu*, *spang rgyan*, *spang rtsi do bo*, *se rgod*, *skyer pa'i bar shun* are the group of medicines that cure poisoning.

1.1.5 g*la rtsi*, *bong nga dkar po*, *bong nga ser po*, *bong nga dmar po*, *khyung lder dkar po* и *khyung lder smug po*, *dpa'bo dkar po* и *dpa'bo ser po*, *rtsad*, *rnam par, rgyu thab*, *stag sha*, *ha bo*, *yung ba*, *gang ga chung*, *re ral*, *'om bu*, *spang rgyan*, *spang rtsi do bo*, *se rgod*, *skyer pa'i bar shun* – группа лекарств против отравлений.

ཅུ་གང་ཤིང་མངར་རྒུན་འབྲུམ་སྟར་བུ་དང་། །རུ་རྟ་ག་དུར་ཨ་གྲོང་སྲོ་ལོ་དཀར། །སུག་འདྲ་ལ་སོགས་གློ་སྨན་སྡེ་ཚན་ཡིན། །

Cu gang, *shing mngar*, *rgun 'brums*, *star bu*, *ru rta*, *ga dur*, *a khrong*, *sro lo dkar po* and *sug 'dra* are the group of medicines that cure disorders of the lungs.

1.1.6 *cu gang*, *shing mngar*, *rgun 'brums*, *star bu*, *ru rta*, *ga dur*, *a khrong*, *sro lo dkar po* и *sro lo sug 'dra* и др. – группа лекарств для лёгких.

སླེ་ཏྲེས་ཀཎྜ་ཀ་རི་ཨ་ག་རུ། །གོ་སྙོད་རུ་རྟ་གུ་གུལ་སྒོག་སྐྱ་རྣམས། །རླུང་དང་ཚད་པར་ལྡན་པའི་སྨན་སྡེ་ཡིན། །

sLe tres, *kaNDa ka ri*, *a ga ru*, *go snyong*, *ru rta*, *gu gul* and *sgog skya* are the group of medicines that cure hot disorder associated with *rlung*.

1.1.7 *sle tres*, *kaNDa ka ri*, *a ga ru*, *go snyong*, *ru rta*, *gu gul* и чеснок – группа лекарств против сочетания лунг (*rlung*) и жара.

བསེ་ཡབ་མ་ནུ་ཨུ་སུ་སྟར་བུ་དང་། །ཨུཏྤལ་སེ་འབྲུ་སྣ་སྐྱ་སྐྱུ་རུ་ར། །བད་ཀན་ཚ་བ་སེལ་བའི་སྨན་སྡེ་ཡིན། །

bSe yab, *ma nu*, *‘u su*, *star bu*, *utpal*, *se ‘bru*, *sga skya* and *skyu ru ra* are the group of medicines that cure hot disorder associated with *bad kan*.

1.1.8 *bse yab*, *ma nu*, *‘u su*, *star bu*, *utpal*, *se ‘bru*, *sga skya* и *skyu ru ra* – группа лекарств, устраняющих жар бекен (*bad kan*).

སྨན་སྒ་སྒ་སྐྱ་ཤིང་ཀུན་ཁ་རུ་ཚྭ། །བཙོང་སྒོག་བད་རླུང་སེལ་བའི་སྨན་སྡེ་ཡིན། །

sMan sga, *sga skya*, *shing kun*, *kha ru tshwa*, *btsong*, sgog are the group of medicines that cure combined disorders of *bad kan* and *rlung*.

1.2.1 *sman sga*, *sga skya*, *shing kun*, *kha ru tshwa*, лук и чеснок – группа лекарств, устраняющих сочетание бекен (*bad kan*) и лунг (*rlung*).

སེ་འབྲུ་ཕོ་བ་རིས་དང་པི་པི་ལིང་། །སྨན་སྒ་ཙི་ཏྲ་ཀ་དང་ཀ་ཀོ་ལ། །སུག་སྨེལ་ཤིང་ཚ་འཇམ་འབྲས་བྱི་ཏང་ག །ད་ལིས་ཟི་ར་དཀར་པོ་ལ་ལ་ཕུད། །དབྱི་མོང་སྲུབ་ཀ་ལྕེ་ཚ་ཙབས་རུ་ཚྭ། །རྒྱ་ཚྭ་རྒྱམ་ཚྭ་རྭ་ཚྭ་ཐལ་ཚྭ་རྣམས། །བད་ཀན་གྲང་བ་སེལ་བའི་སྨན་སྡེ་ཡིན། །

Se ‘bru, *pho ba ris*, *pi pi ling*, *sman sga*, *tsi tra ka*, *ka ko la*, *sug smel*, *shing tsha*, *‘jam ‘bras*, *byi tang ga*, *da lis*, *zi ra dkar po*, *la la phud*, *dbyi mong*, *srub ka*, *lce tsha*, *tsabs ru tshwa*, *rgya tshwa*, *rgyam tshwa*, *rwa tshwa* and *thal tshwa* are the group of medicines that cure cold disorders associated with *bad kan*.

1.2.2 *se ‘bru*, *pho ba ris*, *pi pi ling*, *sman sga*, *tsi tra ka*, *ka ko la*, *sug smel*, *shing tsha*, *‘jam ‘bras*, *byi tang ga*, *da lis*, *zi ra dkar po*, *la la phud*, *dbyi mong*, *srub ka*, *lce tsha*, *tsabs ru tshwa*, *rgya tshwa*, *rgyam tshwa*, *rwa tshwa* и *thal tshwa* – группа лекарств, устраняющих холод бекен (*bad kan*).

རྫ་ཏི་བུ་རམ་རུས་སྣ་རླུང་སྨན་ཡིན། །

Dza ti, *bu ram* (jaggery) and various bones are the group of medicines that cure *rlung* disorders.

1.2.3 *dzA ti*, бурам (*bu ram*) и различные кости – лекарства для лунг (*rlung*).

སྤོས་དཀར་ཐལ་ཀ་རྡོ་རྗེ་སོ་མ་ར། །སེང་ལྡེང་སྐྱེར་པ་ཆུ་སེར་སྨན་གྱི་སྡེ། །

sPos dkar, *thal ka rdo rje*,*so ma ra dza*, *seng ldeng* and skyer pa are the group of medicines that cure *chu ser* disorders.

1.3.1 *spos dkar*, *thal ka rdo rje*,*so ma ra dza*, *seng ldeng* и *skyer pa* – группа лекарств для чхусер (*chu ser*).

གླ་རྩི་ཤིང་ཀུན་སྒོག་སྐྱ་མ་རུ་ཙེ། །ཐང་ཕྲོམ་ལང་ཏང་ཙེ་དང་བྱི་ཏང་ག །དྲེས་འབྲུ་འབུ་སྐྱོགས་ཕུར་ཐལ་སྲིན་ཤིང་འབྲུ། །དྭ་བ་གཡེར་མ་སྦྲུ་མ་སྲིན་སྨན་སྡེ། །

gLa rtsi, *shing kun*, *sgog skya*, *ma ru tse*, *thang phroms*, *lang tang tse*, *bui tang ga*, *dres 'bru*, *'bu skyogs*, *phur thal*, *srin shing 'bru*, *dwa ba*, *g.yer ma*, *sbru ma* are the group of medicines that cures *srin* disorders.

1.3.2 *gla rtsi*, *shing kun*, *sgog skya*, *ma ru tse*, *thang phroms*, *lang tang tse*, *byi tang ga*, *dres 'bru*, *'bu skyogs*, зола *phur mong*, *srin shing 'bru*, *dwa ba*, *g.yer ma*, *spru ma* – группа лекарств против син (*srin*).

ཀ་བེད་བིལ་བ་ད་ཏྲིག་མོན་ཆ་ར། །སྨག་དང་ཐ་རམས་ན་རམས་རྒྱ་སྐྱེགས་ཤིང་། །གཙོད་ཁྲག་བྱ་རྐང་འཁྲུ་གཅོད་སྨན་སྡེ་ཡིན། །

Ka bed, *bil ba*, *da trig*, *mon cha ra*, *smag*, *tha rams*, *na rams*, *rgya skyegs*, *gtsod khrag*, *bya rkang* are the group of medicines that cure diarrhea.

1.3.3 *ka bed*, *bil ba*, *da trig*, *mon cha ra*, *smag*, *tha rams*, *na rams*, *rgya skyegs*, кровь *gtsod*, *bya rkang* — группа лекарств, останавливающих диарею.

རྒྱ་ཚྭ་རྒྱམ་ཚྭ་གསེར་གྱི་བྱེ་མ་དང་། །སྦྲིག་སྲིན་སུག་སྨེལ་ཉེ་དགའ་ཆུ་སྨན་སྡེ། །

rGya tshwa, *rgyam tshwa*, *gser gyi bye ma*, *sdig srin*, *sug smel*, nyi dga' are the group of medicines that are diuretics.

1.3.4 *rgya tshwa*, *rgyam tshwa*, *gser gyi bye ma*, *sdig srin*, *sug smel*, *nyi dga*' – группа лекарств против отёков.

སོན་ཆ་རི་ཤོ་སྤྱང་ཚེར་ཤུ་དག་དང་། །གསེར་ཕུད་འབྲི་ཏ་ས་འཛིན་སྐྱི་འབྲུ་དང་། །གཡའ་ཀྱི་ཡུངས་ཀར་ལ་སོགས་སྐྱུགས་སྨན་སྡེ། །

Son cha, *ri sho*, *spyang tsher*, *shu dag*, *gser phud*, *'bri ta sa 'dzin*, *skyi 'bru*, *g.ya' kyi ma* and *yungs kar* are the group of medicines that are emetics.

1.3.5 *son cha*, *ri sho*, *spyang tsher*, *shu dag*, *gser phud*, *'bri ta sa 'dzin*, *skyi 'bru*, *g.ya' kyi ma, yungs kar* и другие – группа рвотных лекарств.

ཨ་རུ་དནྟ་དོང་ག་ཤྲཱི་ཁཎྜ། །དུར་བྱིད་ཐར་ནུ་ལྕུམ་རྩ་སྔོན་བུ་དང་། །ཁྲོན་བུ་ཙི་སྟག་རེ་ལྕག་ཆུ་རྩ་རྣམས། །འཁྲུ་བར་བྱེད་པའི་སྨན་གྱི་སྡེ་ཚན་ཡིན། །

A ru ra, *danda*, *dong ga*, *shrI khaNDa*, *dur byid*, *thar nu*, *lcum rtsa*, *sngon bu*, *khron bu*, *tsi stag*, *re lcag*, and *chu rtsa* are the group of medicines that are purgatives.

1.3.6 *A ru ra*, *danda*, *dong ga*, *shrI khaNDa*, *dur byid*, *thar nu*, *lcum rtsa*, *sngon bu*, *khron bu*, *tsi stag*, *re lcag* и *chu rtsa* – группа прослабляющих лекарств.

སྦྱོར་ཐབས་རོ་སྦྱོར་ནུས་པར་སྦྱོར་བ་གཉིས། །རོ་བརྩེགས་སྦྱོར་བ་ལྔ་བཅུ་རྩ་བདུན་ཏེ། །གཉིས་པར་སྦྱར་ལ་མངར་ལྔ་སྐྱུར་བ་བཞི། །ལན་ཚྭ་གསུམ་ལ་ཁ་གཉིས་ཚ་བ་གཅིག །གསུམ་དུ་སྦྱར་ལ་མངར་བཅུ་སྐྱུར་བ་དྲུག །ལན་ཚྭ་གསུམ་ལ་ཁ་བ་གཅིག་པུ་ཉིད། །བཞི་སྦྱར་མངར་བཅུ་སྐྱུར་བཞི་ལན་ཚྭ་གཅིག །ལྔ་སྦྱོར་མངར་བ་ལྔ་ལ་སྐྱུར་བ་གཅིག །བཞི་པ་གཉིས་པ་བཅོ་ལྔ་ལྔ་པ་དྲུག །གསུམ་པ་ཉི་ཤུ་དྲུག་ཏུ་སྦྱར་བ་གཅིག །རྒྱང་པ་དྲུག་སྟེ་དྲུག་ཅུ་རྩ་གསུམ་མོ། །འཕེལ་ཟད་བདུན་ཅུ་རྩ་བཞིའི་གཉེན་པོར་སྦྱོར། །

Methods of compounding medicines are of two on the basis of taste and potency. Compounding medicines on the basis of taste consist of fifty-seven different combinations. The combination of two different tastes includes five sweet-based taste[1], four sour-based taste[2], three salty-based taste[3], two bitter-based taste[4] and one hot-based taste[5]. The combination of three different tastes includes ten sweet-based taste[6], six sour-based taste[7], three salty-based taste[8] and one bitter-based taste[9]. The combination of four different tastes includes ten sweet-based taste[10], four sour-based taste[11] and one salty-based taste[12]. The combination of five different taste includes five sweet-based taste[13] and one sour-based taste[14]. In all, there are fifteen different compounds in each of the four and two combined taste, six different compounds of five combined taste, twenty different compounds of three combined taste, one compound of six combined taste and six different compounds of the individual six tastes, thereby making a total of sixty-three compounds. These compounds are to be employed against the seventy-four distinct classifications of disorders derived from an excess and deficiency of *nyes pa*.

2. Принципов сочетания два: по вкусу и по действию. 2.1 Сочетаний по вкусу может быть пятьдесят семь, 2.1.1 двойных сочетаний на основе сладкого вкуса – пять, на основе кислого вкуса – четыре, солёного – три, горького – два, жгучего – одно. 2.1.2 Тройных сочетаний на основе сладкого вкуса – десять, кислого – шесть, солёного – три, горького – только одно. 2.1.3 Сочетаний четырёх вкусов на основе сладкого – десять, кислого – четыре, солёного – одно. 2.1.4 Сочетаний пяти вкусов на основе сладкого – пять, на основе кислого – одно. 2.1.5 Итого сочетаний по два и четыре вкуса – по пятнадцать, по пяти вкусам — шесть. Сочетаний трех вкусов – двадцать, шести — одно; и шесть простых вкусов - всего шестьдесят три. Это средства против семидесяти четырех [комбинаций] увеличений и истощений.

ནུས་པར་སྦྱོར་ལ་ཞི་དང་སྦྱོང་བ་གཉིས། །ཞི་བྱེད་སྨན་སྦྱོར་སྡེ་ཚན་ལྔ་འམ་བདུན། །ཐང་ཕྱེ་རིལ་བུ་ལྡེ་གུ་སྨན་མར་ལྔ། །སྨན་ཆང་འབྲི་ཏ་གཉིས་ཏེ་བདུན་དུ་བཤད། །

Methods of compounding medicines on the basis of potency consist of two main approaches: *zhi byed* (pacification) and *sbyang byed* (evacuation). The techniques of compounding pacifying medicine consist of five or seven categories. Decoction, powder,

pill, paste, medicinal butter are the five categories. An addition of medicinal *chang* and *khanda* makes seven categories.

2.2 Сочетаний по действию два: умиротворяющие (*zhi byed*) и очищающие (*sbyang byed*). 2.2.1 Групп умиротворяющих лекарств пять или семь: отвары, порошки, пилюли, пасты дегу, лечебные масла – пять, а вместе с лечебным чангом и кханда – будет семь.

སྦྱོང་བྱེད་འཇམ་རྩི་བཤལ་སྐྱུགས་ནི་རུ་ཧ། །སྣ་སྦྱོངས་ཉེས་གསུམ་འདུས་པ་མགོ་ནད་འབྱིན། །བཞི་བརྒྱ་རྩ་བཞི་ནད་ཀྱི་གཉེན་པོར་སྦྱོར། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

The techniques of compounding evacuative medicines consist of mild enemas, purgatives, emetics, strong enemas and nasal cleansing which cleance the disorders of *rlung*, *mkhris pa*, *bad kan* (*nyes pa gsum*),*'dus pa* and head disorders , respectively. They are used against the four hundred and four distinct classifications of disorders." Thus it was said.

2.2.2 Очищающие: джамци (*'jam rtsi*), слабительные, рвотные, нируха (*ni ru ha*) и назальные очищающие, которые устраняют три ньепа, сложные комбинации (*'dus pa)* и болезни головы. 2.2.3 Это средства от 404 болезней.» Так сказано.

བདུད་རྩི་སྙིང་པོ་ཡན་ལག་བརྒྱད་པ་གསང་བ་མན་ངག་གི་རྒྱུད་ལས་སྦྱོར་ཚན་དང་སྦྱོར་ཐབས་བསྟན་པའི་ལེའུ་སྟེ་ཉི་ཤུ་རྩ་གཅིག་པའོ།། །།

This is the twenty-first chapter, which reveals the groups and methods of compounding medicines, from the Secret Quintessential Instructions on the Eight Branches of the Ambrosia Essence Tantra.

Это двадцать первая глава «Объяснение групп и принципов сочетания» из «Экстракта амриты — восьмичленной тантры тайных наставлений».

Translation from Tibetan to English: Men-Tsee-khang ©

перевод с тибетского на русский: Анастасия Теплякова

[1] Five sweet-based tastes are sweet and sour; sweet and salty; sweet and bitter; sweet and hot; and sweet and astringent.

[2] Four sour-based tastes are sour and salty; sour and bitter; sour and hot; sour and astringent.

[3] Three salty-based tastes are salty and bitter; salty and hot; salty and astringent.

[4] Two bitter-based tastes are bitter and hot; bitter and astringent.

[5] One hot-based taste is hot and astringent.

[6] Ten sweet-based tastes are sweet, sour and salty; sweet , sour and bitter; sweet, sour and hot; sweet, sour and astringent; sweet salty and bitter; sweet, salty and hot; sweet, salty and astringent; sweet, bitter and hot; sweet , bitter and astringent; sweet, hot and astringent.

[7] Six sour-based tastes are sour, salty and bitter; sour, salty and hot; sour, salty and astringent; sour, bitter and hot; sour, bitter and astringent; sour, hot and astringent.

[8] Three salty-based tastes are salty, bitter and hot; salty, bitter and astringent; salty, hot and astringent.

[9] One bitter-based taste is bitter, hot and astringent.

[10] Ten sweet-based tastes are sweet, sour, salty and bitter; sweet, sour, salty and hot; sweet, sour, salty and astringent; sweet, sour, bitter and hot; sweet, sour, hot and astringent; sweet, sour, bitter and astringent; sweet, salty, hot and astringent; sweet, salty, bitter and astringent; sweet, salty, hot and astringent; sweet, bitter, hot and astringent.

[11] Four sour-based tastes are sour; salty, bitter and hot; sour, salty, bitter and astringent; sour, salt, hot and astringent; sour, bitter, hot and astringent.

[12] One salty-based taste is salty, bitter, hot and astringent.

[13] Five sweet-based taste are sweet, sour, salty, bitter and hot; sweet, sour, salty, bitter and astringent; sweet, sour, bitter, hot and astringent; sweet, sour, salty, hot and astringent; sweet, salty, bitter, hot and astringent.

[14] One sour-based taste is sour, salty, bitter, hot and astringent.